

Актуальна тема

УВАГА, КОНКУРС!

**«РАЗОМ! ПАРТНЕРСТВО НАВЧАЛЬНИХ, КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ,
СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ І РОДИН»**

Партнерство навчальних закладів і родин: нові реалії і досвід

Галина ЛАКТИОНОВА,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України,

Світлана МАШКІНА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України

«...Ми проходимо крізь час», – за влучним висловом Ліни Костенко, – який змінює не лише наше життя, а й систему освіти та нас самих. Нові тенденції у демографічному розвитку європейської спільноти є актуальними і для України: наші співвітчизники живуть довше; пізніше народжують дітей, частіше, ніж у минулі роки, народжують їх поза шлюбом, а іноді, з різних причин, не народжують зовсім. Водночас варто звернути увагу на те, що загальноєвропейські тенденції мають національні відмінності.

Зазначимо, Україна входить до складу 45 країн, яким властиві серйозні демографічні втрати. Станом на січень 2016 р. в нашій державі проживає 42,5 млн осіб переважно жіночої статі (відповідно 46% та 54%) [7, с. 5]. Для неї характерним є один із найвищих у Європі показник спаду населення (-3,9 на 1000 населення у 2014 р.) [8, с. 10].

Відмінність від розвинених країн Західної Європи, де різниця у тривалості життя чоловіків та жінок становить два-три роки, полягає у тому, що в Україні вона дорівнює майже 10 рокам (жінки живуть у середньому 76,2 років, а чоловіки – 66,3 років) [5]. Сумною національною особливістю є так званий «феномен понад смертності» чоловіків: у віковій категорії 25–44 роки смертність майже вчетверо перевищує показник у групі жінок аналогічного віку [там само, с. 33–34]. У зв'язку з ситуацією на Сході України зростають втрати чоловіків молодого і середнього віку,

внаслідок чого зростатиме дисбаланс між жінками і чоловіками та ненародженими дітьми.

У 90-х роках минулого століття, на два десятиліття пізніше, ніж у країнах Заходу, в Україні спостерігалася трансформація вікової моделі народжуваності. Порівняно із Західною Європою, де статус материнства набувається у 30–34 роки, українські жінки, які народжують першу дитину, дещо молодші. У 1991 р. середній материнський вік становив 24,9 роки, а у 2005 р. – 25,4 років, у 2014 р. середній вік матері, яка народжувала першу дитину наблизився до 26 років [там само, с. 22]. Факторами, що зумовлюють відкладання народжень, вважаються прагнення жінок набути освіту, професію, поширення застосування контрацептивів для запобігання небажаної вагітності.

Як відомо, практично в усіх країнах Європейського Союзу, особливо у країнах Північної Європи, зросла кількість позашлюбних народжень. В Україні цей новий тренд також набирає силу: впродовж 25 років цей показник сягнув з 9% до 22%, тобто майже у 2,5 рази [1]. При цьому, якщо у західних регіонах країни, де важливу роль відіграють релігійні конфесії, переважають традиційні сімейні цінності, доля позашлюбних народжень не перевищує 7% , то на сході, у центрі та на півдні України відповідні показники наближуються до європейських. Але відмінність України полягає у тому, що найчастіше дітей поза шлюбом народжують представниці молодших, а не старших вікових категорій. Отже,

значна частина випадків народження дитини пов'язана з передчасним стартом сексуального життя і небажаної вагітності [8, с. 22]. В окремих дітей, народжених поза шлюбом, згодом з'являються батько чи вітчим, зведені чи рідні брати і сестри. Варіантів життєвих сценаріїв може бути декілька, серед яких й той, коли біологічний батько живе «на дві сім'ї», у кожній із яких є діти.

З огляду на нові реалії демографічного розвитку української спільноти, сформулюємо перших п'ять положень, якими керувалися під час розроблення педагогічної технології, що обстоюємо:

1. На тлі масштабної депопуляції, характерної для України, зростає цінність кожної дитини. Отже, має зростати відповідальність усіх причетних до виховання за створення умов для розвитку дитини, розкриття її творчого потенціалу.

2. Нині і в найближчому майбутньому неповна сім'я буде однією з типових моделей родини, що зумовлюється об'єктивними обставинами і потребує визнання прав цієї родини на існування без переслідувань та навішування ярликів меншовартості й неповноцінності. Факт позашлюбного народження, статус «неповної сім'ї» не можуть визначатися навчальними закладами як небезпека, зважаючи на певні чинники. Однією з категорій неповних сімей, що потребують соціально-педагогічної підтримки, є сім'ї матерів, які народили дитину поза шлюбом у молодому віці.

3. Тенденція до старіння населення за одночасного скорочення кількості дітей, з одного боку, означає, що суб'єктами процесу виховання нині є не лише батьки, а й батьки батьків – бабусі й дідусі, а іноді – прабабусі й прадідусі. З другого боку, для досягнення позитивних результатів у ситуації ускладнення й урізноманітнення виховних проблем усі вихователі передусім мають узгодити цінності, принципи, цілі виховання. Іншими словами, має бути досягнута домовленість про сенси виховання, знайдені відповіді на запитання: «Для чого ми готуємо дитину? Як ми це робимо?»

4. Уваги фахівців потребують діти, які переживають тяжкі втрати (зокрема, смерть/загибель батька), зазнають травмування з причини розлучення батьків, суттєвих змін у сімейному оточенні (наприклад, появи вітчима, зведених братів/сестер, вимушеного переселення тощо).

5. Для того, щоб вибудувати стосунки не лише з батьками, а й із сім'єю, вміти задіяти її потенціал вітчизняна система освіти потребує чутливого ставлення до родинного життя, доброзичливішого як до дитини, так і до її найближчого оточення.

Ще однією характерною особливістю сучасного соціального розвитку, що потребує відповідної реакції системи освіти, є урізноманітненість – диверсифікація – сімей за структурою, якістю, стилем життя, появи нового типу сімей. Кількісно зросли й урізноманітнилися так звані «дистантні сім'ї», функціонування яких не передбачає ведення спільного господарства та проживання разом упродовж

відповідного періоду часу. Наслідком збройного конфлікту на Сході України, анексії Криму стало суттєве збільшення сімей, що опинилися у складних життєвих ситуаціях. Серед них є сім'ї, які втратили годувальника, стали вимушеними мігрантами, позбулися домівки.

Чинним законодавством України передбачено функціонування п'яти основних форм сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки і піклування: усиновлення; опіка і піклування; прийомні сім'ї; дитячі будинки сімейного типу; патронатні сім'ї. За даними Міністерства соціальної політики України у таких сім'ях, які можуть не передбачати кровного юродства, станом на 1 січня 2015 р. виховувалося понад 73 тис. дітей, що становить 85,3% від загальної кількості дітей зазначеної категорії [4].

Численні проблеми не лише етичного, а й юридичного аспектів, виявилися у результаті поширення штучних технологій запліднення. З'явилися закордонні дослідження, спрямовані на вивчення педагогічних аспектів функціонування таких сімей.

Останніми десятиліттями законодавчо визнано одностатеві шлюби і сім'ї майже у 20 країн світу, серед яких Бельгія, Великобританія, Данія, Ісландія, Іспанія, Канада, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Франція, Швеція, частково – США. Деякі країни формально визнали зазначену категорію сімей шляхом застосування поняття «цивільні партнери»/«цивільні союзи» [2].

Варто врахувати, що кардинальні й неоднозначні за наслідками зміни у нашому житті, житті родини, освітніх закладів, спричинили цифрові технології. Поява і розвиток Інтернету зумовлює нові стосунки в системах «людина-людина», «людина-суспільство», «людина-машина/гаджет». На думку Шері Теркл, професора Масачусетського університету, яка впродовж двох десятиліть досліджує вплив комп'ютерних технологій на поведінку людей, є автором декількох книжок на означену тему, нові технології з їх безмежними можливостями для отримання й поширення інформації, гальмують формування навичок справжнього спілкування. Ті, кому меседжі замінюють спілкування, хто зростав з гаджетом у руках, часто не вміють говорити і слухати, висловлювати свої почуття, не здатні створювати стосунки у реальних обставинах. Отже, вони приречені на «Спільну самотність» («Alone Together») – саме таку назву має одна з книжок дослідниці за результатами розвідок. Вона наголошує на важливості для дитини довірливої розмови «по душах» про сутнісні речі, «про головне», обговорення подій, важливих для неї. Саме дорослі, передусім батьки, вчителі, мають бути здатні на такі діалоги; саме вони мають пояснити дитині корисність усамітнення, необхідного для роздумів, рефлексії, подальшого зростання, і продемонструвати це «на власних прикладах». Ті самі дорослі мають потурбуватися про формування навичок спілкування «наживо», завдяки яким життя не вибудовується за формулою «я існую означає, що

я ділюся враженнями», а наповнюється іншими сенсами [9]. Зауважимо: втілити рекомендації Ш.Теркл у практику не просто, сучасні вихователі у багатьох питаннях не мають змоги скористатися готовими рішеннями, тому що на попередніх етапах розвитку людства такі питання не поставали. З огляду на це, важливого значення набуває досвід успішного вирішення сучасних виховних проблем, властивий конкретним сім'ям, конкретним навчальним закладам.

Перебуваючи у травні 2016 г. на міжнародній конференції з багатозначною назвою «Сім'я: Перетворення–Образ–Загрози–Підтримка», організатором якої є Жешувський університет (Польща), одна з авторів цієї статті мала можливість почути і побачити численних однодумців, які вважають актуальним перегляд змісту поняття «сім'я». Визначенню сім'ї, її функцій у тому вигляді, як вони репрезентовані, наприклад, у підручниках з педагогіки, нині не відповідає значна частина родин.

Отже, відповідно до означеної нумерації, наступними висновками є:

6. Абсолютне домінування традиційної нуклеарної сім'ї, властиве періоду середини минулого століття, вже перетворюється на історію. Шлюб втратив монополію на офіційне визнання сімейних стосунків. Заявляють про себе нові типи сімей, нові моделі сімейних стосунків, до взаємодії з якими мають бути готовими освітяни.

7. З урахуванням нових реалій сьогодення постає питання про перегляд визначення сім'ї та її функцій.

8. Глобальний зсув у шлюбно-сімейних стосунках пов'язаний із зміною критеріїв оцінювання. Кількісні показники (на кшталт «термін подружнього життя», «кількість дітей») поступаються показникам якості суб'єктивного благополуччя (subjective well-being). Щасливою є та сім'я, в якій добре всім її членам. Критерій щастя набуває все більшого значення під час оцінювання людських спільнот і соціальних систем, зокрема системи освіти.

9. Система освіти має врахувати, що, незважаючи на всі проблеми сьогодення, сім'я залишається провідним інститутом соціалізації і виховання особистості дитини, найкращим середовищем для її виховання. Поява та існування сімей нового типу, нових технологій, що впливають на поведінку і життєдіяльність, означає ускладнення умов соціалізації, і потребують від вихователів об'єднання зусиль у пошуку рішень виховних проблем, що постають вперше, постійного самовдосконалення.

Зазначимо, що останніми роками в Україні відбуваються позитивні зміни: розширилося коло закладів сімейного дозвілля, серед яких не лише боулінги і магазини іграшок, а й музеї, центри науки, ігрові майданчики «Лего», інтерактивні центри знайомства з професіями (на кшталт «Kid's Will» у Києві); навчальні й просвітницькі програми для різних категорій батьків, зокрема підготовки до полонів та сімейних літніх таборів із тренінговими компонентами для дітей і дорослих та вікендами для

креативних батьків і дітей. Започатковано численні Центри розвитку дитини, сімейні лекторії у музеях, книжкових магазинах, планетаріях, майстер-класи для дітей та сімей; проводяться фестивалі неформальної освіти; впроваджуються нові моделі приватних позашкільних закладів, у яких медійні особи проводять майстерні; урізноманітнилися інтернет-ресурси на допомогу батькам. Традиційними в Україні стали, не тільки День сім'ї та День матері, а й День батька. Розширюється палітра сімейних клубів та об'єднань, неурядових організацій, що об'єднують батьків, членів родин. За їхньою ініціативою створюються альтернативні навчальні заклади, поступово набирає обертів домашнє навчання.

Яскравим прикладом самоорганізації батьків є створення під час Майдану-2014 чисельної групи, що на громадських засадах розробила концепцію розвитку науки і освіти у рамках громадянської платформи «Нова Країна».

У пошуках відповідей на виклики часу, що зумовлені інтеграційними процесами і новою складною соціально-політичною ситуацією в Україні, на нашу думку, важливим системним ресурсом навчальних закладів має стати розвиток партнерства з родиною як особливого виду соціального партнерства. Зважаючи на те, що термін «соціальне партнерство» у вітчизняній педагогіці почали використовувати зовсім недавно, зазначимо, що слушною є думка дослідників, які розуміють партнерство як співпрацю та взаємодію всіх учасників певного процесу задля досягнення спільної мети [3]. Вони вважають змістовною формулу «3R», що використовується у США, згідно з якою соціальне партнерство спирається на три ключові компоненти: відповідальність (Responsibility), повагу один до одного (Respect); наявність стосунків (Relationships) [10].

Академічною ініціативою у вирішенні вкрай важливої проблеми є започаткування Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих наприкінці 2013 р. спільно з Інститутом проблем виховання, Науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи НАПН України, Київським університетом імені Бориса Грінченка та Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти відкритого конкурсу науково-методичних, методичних розробок, програм і проектів «**РАЗОМ! Партнерство навчальних закладів і родини**». Згідно з розробленим Положенням про умови проведення конкурсу його *пріоритетними завданнями* визначено: створення банку методичних розробок, програм і проектів досвіду партнерства навчальних закладів і родин; сприяння поширенню кращого зарубіжного і вітчизняного досвіду залучення батьків, членів родин до активної участі у навчально-виховному процесі; актуалізація нагальних проблем фахової і батьківської компетентності. Пілотний етап конкурсу передбачає також перевірку його організаційних механізмів, розробленої нормативної бази (положення, методичних рекомендацій, інструментарію оцінювання конкурсних

робіт, зразки інформаційних матеріалів, прес-релізів для фахових видань та ін.). Загострення соціально-політичної ситуації в Україні не дало змогу сповна апробувати цю нову технологію, обмежило кількість учасників з міста Києва та Луганської області, що були визначені як пілотні. Але до конкурсу долучилися учасники з Запорізької, Чернігівської, Черкаської областей, м. Тернополя.

На заключному етапі було оцінено 22 конкурсні роботи за чотирма визначеними номінаціями – «Зміцнюємо, розвиваємо взаємодію навчального закладу, родини, громади», «Утверджуємо сімейні цінності, традиції», «Готуємо дитину до самостійного життя», «Розкриваємо виховний потенціал родини». Лауреатами конкурсу є не лише освітяни з дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладів, методичних кабінетів, а й представники батьківської громади. У рамках конкурсу було проведено «круглі столи», презентації, дискусії, фінальна робоча зустріч організаторів і дипломантів конкурсу «РАЗОМ! Партнерство навчальних закладів і родин», а також Всеукраїнську конференцію «Партнерство навчальних, культурно-освітніх закладів і родин: стан, проблеми, перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 18–19 березня 2015 р.), в якій брали участь понад 165 учасників із 17 регіонів України, а також Республіки Польща. Хід і результати пілотного етапу конкурсу висвітлювалися у радіо- та телепрогрампрограмах, на інтернет-ресурсах.

Важливим компонентом конкурсу на новому етапі є апробація експериментальної моделі неформальної педагогічної освіти і просвіти дорослих – відкритих родинних студій, що сприяють розвитку педагогічної культури дорослих і базуються на принципах відкритості, демократизму, толерантності. Згідно із задумом авторів ідеї (Галина Лактіонова, Зоя Гаркавенко), «Відкриті родинні студії» – це майданчик для обміну досвідом та взаємозбагачення не лише батьків, а й членів родин, зокрема бабусь і дідухів, дорослих, які з певних життєвих обставин замінюють дітям біологічних батьків. Основним принципом діяльності відкритих родинних студій є «рівний–рівному»: «я ділюсь тим, що знаю та вмію сам, не наголошуючи на своєму фаховому статусі, уникаючи негативних оцінок інших і їхнього досвіду». Деякі освітні заклади міст Києва і Тернополя вже переконалися у потенціалі відкритих родинних студій для формування нової культури відносин на засадах партнерства.

30 вересня 2014 р. у Київському міському будинку учителя відбулася робоча зустріч організаторів і дипломантів конкурсу «РАЗОМ! Партнерство навчальних закладів і родин», упродовж якої учасники змогли обмінятися досвідом, визначити подальші шляхи взаємодії і співпраці.

Отже, у рамках пілотного етапу конкурсу «Разом! Партнерство навчальних закладів і родин» було підтверджено актуальність його проблематики; використано можливість партнерства академічних установ і вищих навчальних закладів; апробовано

науково-методичне забезпечення; виявлено авторів цікавого педагогічного досвіду з різних регіонів, зокрема представників батьківської громади; створено «стартові майданчики» для наступного етапу; визначено напрями для посилення організаційного і методичного забезпечення; встановлено дієві зв'язки з педагогічними виданнями.

У поточному році рамки конкурсу розширено шляхом залучення до участі культурно-освітніх закладів, соціальних служб. Відповідних змін зазнала назва конкурсу – «РАЗОМ! Партнерство навчальних, культурно-освітніх закладів, соціальних служб і родин», а до складу Оргкомітету увійшли представники Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Київського міського будинку учителя, Київського Палацу дітей та юнацтва, ВГО «Ліга соціальних працівників України», Мелітопольського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також представник батьківської громади. Для висвітлення конкурсних подій створено блог (<http://contesttogether.blogspot.com/2016/01/18-2015.html>).

На конкурс було подано 41 роботу з 7 регіонів України. Отже, порівнянно з попереднім етапом (2013–2014 роки) кількість робіт зросла практично вдвічі. Цілком закономірно, що більшість конкурсних робіт підготували представники чотирьох пілотних регіонів, де створено оргкомітети, а саме: м. Київ – 11 робіт, Тернопільська область – 9, Луганська область – 8, Мелітопольська область – 7. Крім зазначених, роботи надійшли з таких областей: Черкаської – 3, Дніпропетровської – 2, Чернівецької – 1.

Відповідно до конкурсних напрямів/номінацій розподіл робіт є таким: за напрямом «Створюємо цілісний виховний простір: заклад–родина–громада» – 19 робіт, «Утверджуємо та створюємо сімейні цінності, традиції» – 4, «Готуємо дитину до гідного самостійного життя» – 12, «Розкриваємо виховний потенціал родини» – 6.

Керівниками авторських колективів/авторами конкурсних робіт є представники семи вищих навчальних закладів, вісімнадцяти середніх, п'яти дошкільних, двох професійних училищ, чотирьох культурно-освітніх закладів, однієї громадської організації, двох наукових установ. Подано також два есе, авторами яких є патронатна вихователька з Київської області та прийомна мати з м. Мелітополя. Отже, порівняно з попереднім етапом коло учасників значно розширилося. Зрозуміло, що найактивнішими учасниками конкурсу є представники навчальних закладів.

За попередніми результатами оцінювання на звання лауреатів конкурсу «РАЗОМ!...» нині претендують 18 творчих колективів. Оргкомітет на своєму

засіданні у вересні визначить переможців. Урочистості з нагородження лауреатів конкурсу планується провести 29 вересня у залі засідань Президії НАПН України.

Довгостроковим результатом надалі вважати- мемо: поширення кращого досвіду партнерства громади з родинами, батьківськими об'єднаннями; удосконалення науково-методичного супроводу впровадження апробованих технологій партнерства навчальних, культурно-освітніх закладів, соціальних служб і родин; активізація участі родин у навчально-виховному процесі, створенні додаткових можливостей для розвитку особистості дитини. Є задум створити на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка і Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Центрів партнерства. Сподіваємося й на те, що авторами рубрики «РАЗОМ! Партнерство навчальних, культурно-освітніх закладів, соціальних служб і родин», ідею створення якої підтримала редакція журналу «Рідна школа», стануть не лише лауреати та учасники конкурсу, а й усі ті, хто визнає важливість і прогностичність партнерства навчальних закладів, школи, громади.

Отже, узагальнюючи, зазначимо, що реформування освіти передбачає «перезавантаження» системи із упровадженням нових за характером і змістом відносин з родинами учнів і вихованців. Ці стосунки мають базуватися на формулі «3R», застосування якої на практиці передбачає вільний і відкритий обмін думками, спільне обговорення актуальних і складних проблем, застосування скоординованих дій. Важливо, що в умовах дефіциту державного бюджетування, перевагою партнерства є ще й те, що воно передбачає передусім зміни світогляду, культури, а не фінансів.

Література

1. В Україні збільшується кількість позашлюбних дітей: Svoboda FM, 3.04.2015р. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://newsv.net/crime/events/238813.html>
2. Кон И.С. Три в одном: сексуальная, гендерная и семейная революции: Лекция на международной конференции «Российский гендерный порядок: искусство, литература, массовая культура». – Санкт-Петербургский государственный университет, 19 ноября 2010 г. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pseudology.org/Kon/Articles/TriOdnom.htm>
3. Семигин Г.Ю. Социальное партнерство: Новая философская энциклопедия / Г.Ю. Семигин. – Москва, 2003. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://terme.ru/dictionary/879/word/partnerstvo-socialnoe>
4. Сімейні форми виховання: Міністерство соціальної політики України, 20 січня 2015р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=171283&cat_id=167303
5. Тривалість життя в Україні: Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96
6. Українки народжують пізніше, спочатку думають про освіту і кар'єру: Українська правда, 22.06.2012. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://lifepravda.com.ua/society/2012/06/22/105246>
7. Чисельність наявного населення в Україні на 1 січня 2016 р. Міністерство статистики України. – Київ: ТОВ Видавництво «Консультант», 2016.
8. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України за 2014 р. / за ред. О.Квіташвілі.; МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – К., 2015. – 460с.
9. Turkl Cherry. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other, The Telegraph, 2012, 386 p.
10. Williams P. How Do We Build Effective Parent-School Partnerships in Inclusive Schools? 2015: Inclusive schools network, May 1, 2015 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://inclusiveschools.org/videos/how-do-we-build-effective-parent-school-partnershi/>

Анонсу

Галина ЛАКТИОНОВА, Світлана МАШКИНА Партнерство навчальних закладів і родин: нові реалії і досвід

У статті на основі міждисциплінарного підходу аргументується важливість розвитку партнерства навчальних закладів і сімей, що у сучасних умовах розглядається системним ресурсом поліпшення якості освіти, забезпечення благополуччя дитини. Наголошується на доцільності використання потенціалу не лише батьків, а й родин; на визнанні неповної сім'ї як однієї із типових моделей сучасної родини; на необхідності поліпшення підготовки освітян до взаємодії з різними типами сімей. Репрезентуються й аналізуються результати відкритого конкурсу «РАЗОМ! Партнерство навчальних закладів і родин». Конкурс ініціював Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013 р. до його організації долучилися інші академічні структури НАПН України.

Ключові слова: нові тенденції демографічного розвитку, диверсифікація сімей, соціальне партнерство, конкурс «РАЗОМ! Партнерство навчальних закладів і родин».

Галина ЛАКТИОНОВА, Светлана МАШКИНА Партнерство учебных заведений и семей: новые реалии и опыт

В статье на основе междисциплинарного подхода аргументируется важность развития партнерства учебных заведений и семей, что в современных условиях рассматривается как системный ресурс улучшения качества образования, обеспечения благополучия ребенка. Акцентируется на целесообразности использования потенциала не только родителей, но и семей; на признании неполной семьи как одной из